

FORORD

Digteren

Gajus Helvius Cinna, Publius Valerius Cato, Marcus Furius Bibaculus og Gajus Licinius Macer Calvus er ikke andet end navne. De var digtere i senrepublikkens Rom, og de hørte til den tids avantgarde, de såkaldte neoterikere. De ville gøre op med tidligere tiders omstændelige og støvede digtning. Idealet var at skrive let, elegant og charmerende, uanset om det var hverdagsnære smådigte eller sirligt konstruerede, blærerøvlærde mytologiske fortællinger i det græske forbillede Kallimachos' stil.

Men en enkelt digter fra deres kreds, Gajus Valerius Catullus, er bevaret som mere end et navn og en håndfuld løsrevne vers. Mange har villet gøre det til, at han nok også var den bedste eller betydeligste af dem. Det kan vi ikke vide. Men hans digte er i live endnu, de spræller og vil ikke lade sig begrænse. Og i hans digte fornemmer man både kredsen af digtervenner og deres storbyliv i Rom.

Catull har store armbevægelser og løse håndhed. Han elsker diminutiver: lille dit og lille dat. Den lille kyssemund, det lille grædeøj. Ligesom H.C. Andersen elsker han at erklære alt det yndige og dejlige for værende yndigt og dejligt. Men når det bliver mørkt hos Catull, bliver det til gengæld virkelig mørkt.

Mest kendt af Catulls digte er en håndfuld til den elskede Lesbia: de få lykkelige og et par af de knap så ubehagelige af de ulykkelige. Men blandt hans værker findes også mytologiske digte, trøstedigte, forbandelser og trusler, sladder, breve til venner og sexpartnere af begge køn, festsange, politiske smædevers, onkelvitser, kultisk

digtning, utrolig megen sjofelhed og enkelte tekster, der stadig kan virke stødende på læseren.

Samlingen åbner med et digt, hvori hans „lille bog“ dedikeres til den samtidige litterat og historiker Cornelius Nepos. Det er næppe bogen i den form, som vi har nu. Denne overleverede samling ser ud til at være blandet sammen fra forskellige kilder. Digt 1-60 er kortere digte i skiftende versemål, 61-68b er længere former, oftest i en mere højstemt stil, og 69-116 er epigrammer. Samlingen er ikke kronologisk fremadskridende. Nogle steder virker digtene organiseret løst efter tematik eller personer, der nævnes i digtene, men ofte virker sammensætningen tilfældig.

Man plejer at hæfte årstallene 84-54 f.v.t. på Catul, men man kan ikke være sikker. Han stammede fra en velhavende familie i Verona, som på det tidspunkt hørte til provinsen Gallia Cisalpina, og i digtene står han gladeligt ved sit ophav, selvom han også erklærer Rom for sit egentlige hjem.

Der er nogle få afgørende begivenheder i Catuls liv, som præger hans digte. En forelskelse, en rejse og et dødsfald:

Forelskelsen

Selvom han skriver om adskillige forelskelser i folk af begge køn, og en del knalden omkring i øvrigt, er Lesbia den væsentligste gennemgående figur. Forelskelsen i hende ender som en hadfyldt besættelse, og det, man må forestille sig er hans sidste digte om hende, er smædevers, som kan have været ødelæggende for hendes liv og i hvert fald har været det for hendes eftermæle. Overlagt ondsindet stalkerlyrik.

Catul giver sin elskede navnet Lesbia som en hyldelse til et af sine litterære idoler, Sapfo fra Lesbos, og digt 51, hvor han beskriver sin kærlighed til hende, er også en gendigtning af Sapfo. Men Lesbia

kan med ret god sandsynlighed identificeres som Clodia. Nu kaldet Clodia Metelli, men gennem tiden udstyret med et væld af uflatterende øgenavne. Dels på grund af hendes forbindelse til Catul, men især på grund af den samtidige Ciceros udtalte lystblandede had mod hende.

Clodia var omkring ti år ældre end Catul og kom fra en patricierslægt. Både hendes mand, Metellus Celer, og hendes bror, Clodius Pulcher, tilhørte den romerske senrepublikks magtelite. Tilnavnet Pulcher betyder smuk eller flot. Når Catul i digt 79 nævner en „Lesbius“, som er „flot“, og som har et forhold til Lesbia, virker det som en ret gennemskuelig anklage om, at Clodia skulle have et incestuøst forhold til sin bror. I Catuls formørkelse er der ingen nedre grænse for anklagerne mod den førhen Evigt Elskede.

Lesbia-digtene danner et forløb, der beskriver kærlighedens opblomstring, dens modsatrettede strømme og forvandling, og det er måske her – i spændet mellem digtene og beskrivelsen af den udvikling – at Catul har haft størst betydning for senere romerske digtere som Ovid og Properts.

Rejsen

I år 57 rejste Catul til Bithynien i det nordlige Tyrkiet som del af en embedsstab under ledelse af Gajus Memmius. Området var del af provinsen Bithynia et Pontus – to regioner, der nyligt var tilføjet riget og sammensluttet til én provins. Et pionerland. Memmius var selv digter, og Catuls ven, digteren Helvius Cinna, var også med. En flok digtere, samtidig på embedsrejse og eventyr. Catul havde håbet at rage en formue til sig på rejsen og blev tydeligvis skuffet (10 og 28).

Men han fik andet med sig. Særligt i hans længere værker fornemmer man landskaberne omkring Sortehavet, der for ham var

intern joke som være ondsindede angreb. Det er umuligt at afgøre, især når man ikke kan læse de andres eventuelle svardigte.

Metrum

Der optræder elleve forskellige versemål hos Catul. Jeg har forsøgt i min oversættelse at tilnærme den danske tekst til hvert. Jeg skriver *tilnærme*, fordi det ikke giver mening at påstå, at man egentlig kan skrive danske vers på de antikke metre. Disse skelner mellem stavelers længde, hvor vi kun tænker i betonedede og ubetonedede stavelser. Mange af metrene har også store muligheder for variation af verset, som overført til dansk mest ville skabe forvirring.

I nogle af formerne, primært de elegiske disticha 65-116, har jeg valgt at indføre ekstra linjebrud for at gøre det nemmere at fange rytmen. Hvert linjepaar i 65-116 bliver altså til én lang linje (heksameter) og to korte linjer (pentameter) i min oversættelse.

Overlevering

Catuls digte lever, men det er med nød og næppe. Der er kun få og dårlige manuskripter, og de stammer alle fra det samme, nu forsvundne codex, som dukkede op i Catuls hjemby Verona omkring år 1300. Der er problemer overalt i teksten. Enkelte særligt problematiske passager har jeg markeret med skarp parentes, og steder, hvor linjer formentlig er røget helt ud, har jeg markeret med ...

Digtenes nummerering stammer fra en 1700-talsudgave, der inkluderede tre uægte digte, 18-20. Derfor mangler de tal her. Andre tekster er til gengæld delt op, som 68a og 68b, der oprindeligt har stået i én køre og ofte stadig gør det, men som mange nu opfatter som to digte.

Den dårlige overlevering gør, at en oversætter konstant må vælge mellem forskellige mulige tolkninger af en passage og tage stilling i